



Vägledning för omarrondering i Dalarnas län - 2021

Omslagsbild:

En slingrande skogsväg genom granskog.

Foto:

Kennerth Kullman, Mostphotos.

Utgiven av:

Länsstyrelsen i Dalarnas län, mars 2022.

Författare

Anita Lundmark, Therese Holmquist & Martin Persson.

Diarienummer

606-21771-2021

Publikationen kan laddas ner från Länsstyrelsens webbplats

www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer

Förord

Länsstyrelsen i Dalarnas län tog under 2017 fram en vägledning för arbetet med kommande omarronderingar i Dalarnas län. Det gjordes i samverkan med markägare, representanter från näringsliv och intresseorganisationer samt ledning och regionala representanter för Lantmäteriet, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och Naturvårdsverket. Vid behov ska vägledningen revideras årligen under perioden 2018–2023.

Mot bakgrund av utökad statlig finansiering fick Länsstyrelsen i Dalarnas län genom regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att ta fram en plan för fortsatt arbete med omarrondering av mark. Planen, som utarbetades i samverkan med Skogsstyrelsen och redovisades för näringsdepartementet i april 2021, är startskottet för ett nytt kapitel i omarronderingens historia.

Under 2018 inleddes förarbete för kommande omarrondering i två områden i länet, vilka under 2019 avslutades med ansökan om omarrondering och tillståndsbeslut för en av dessa förrättningar. Under 2019 inleddes förarbete i ytterligare ett område. Restriktioner förknippade med covid-19-pandemin har inneburit att arbetet tyvärr inte har kunnat genomföras som planerat under 2020 och 2021. Trots det finns erfarenheter från arbetet som motiverar revidering av vägledningen.

Vägledningen riktar sig till alla som är berörda av eller arbetar med omarrondering.

17 februari 2022



Mikael Selander

Chef Avdelningen för hållbar utveckling

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Innehållsförteckning	4
1. Inledning	5
2. Förutsättningar och arbetssätt	6
2.1 Bakgrund	6
2.2 Regeringsuppdrag och långsiktig statlig finansiering	6
2.3 Gemensam grundsyn	7
2.4 Riktlinjer för omarrondering	8
2.5 Dialog, samverkan och transparens	8
2.6 Arbetssätt	9
2.7 Förarbete	14
2.8 Förrättning	20
2.9 Uppföljning och utvärdering	25
3. Referenser	26
Bilaga 1	27
Rutin för inventering, beskrivning och dokumentation av naturvärden	27
Bilaga 2	30
Rutin för inventering, beskrivning och dokumentation av kulturmiljövärden ...	30
Bilaga 3	33
Riktlinjer för inventering, beskrivning och dokumentation av sociala värden ..	33

1. Inledning

1.1.1 Bakgrund

I Dalarnas län finns cirka 1,9 miljoner hektar produktiv skogsmark. Ungefär en tredjedel, 511 000 hektar, har en ägosplittrad fastighetsstruktur. Ur ett samhällsperspektiv är nyttan av omarrondering tydlig och bestående. Förbättrad fastighetsstruktur är en grundläggande förutsättning för ett tryggare ägande och ett rationellt brukande vilket ger högre skogsproduktion. Det ger bättre tillgång på råvara för skogsindustrin, ökad sysselsättning och skatteintäkter, långsiktigt hållbar landsbygdsutveckling, minskade terrängtransporter, mindre administrativa kostnader för myndigheter och en stärkt rättsäkerhet. Omarrondering ger också en unik möjlighet att inventera och vid behov skydda värdefull natur och kulturmiljö.

För en redovisning av samhällseffekter av omarrondering och hur berörda myndigheters arbete med omarrondering kan effektiviseras och stärkas enligt det regeringsuppdrag som Länsstyrelsen i Dalarnas län fick i regleringsbrevet för 2017 hänvisas till Granath et al. 2017, Länsstyrelsen i Dalarnas län 2017 och Lundmark et al. 2021.

För att markägarna ska vara positiva till omarrondering måste de ekonomiska förutsättningarna vara fördelaktiga och det måste finnas ett stort förtroende för berörda myndigheter. Förtroende skapas genom information, dialog, delaktighet och transparens.

1.1.2 Syfte

Vägledningen är en beskrivning av hur omarrondering kan bedrivas för att den ska leda till ett tillfredsställande slutresultat. Här beskrivs hur en konstruktiv dialog med markägare kan uppnås, hur omarronderingsarbetet kan effektiviseras och stärkas samt hur en god samverkan mellan berörda myndigheter kan åstadkommas med gemensam grundsyn, riktlinjer och ambitionsnivå samt en tydlig ansvarsfördelning.

Vägledningen riktar sig i första hand till de myndigheter som är direkt involverade i omarronderingsverksamhet, dvs. Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen. Dessutom kan den vara av intresse för Jordbruksverket, Naturvårdsverket, berörd kommun, markägarorganisationer, näringsliv och intresserade markägare.

Vägledningen används från och med 2018 i förarbeten och omarronderingsförrättningar. Under 2018 inleddes arbete i två områden i Rättviks kommun och under 2019 i ett område i Malung-Sälens kommun. Tyvärr har arbetet under 2020 och 2021 inte kunnat bedrivas som planerat på grund av covid-19-pandemin. Utifrån de erfarenheter som görs i arbetet och de synpunkter som framförs från markägare och berörda myndigheter revideras vägledningen vid behov årligen under perioden 2018–2023.

2. Förutsättningar och arbetssätt

2.1 Bakgrund

Det regeringsuppdrag som Länsstyrelsen i Dalarnas län fick i regleringsbrevet för 2017 resulterade bland annat i ett nytt arbetssätt för omarrondering. Resultatet av regeringsuppdraget har beskrivits utförligt (Granath et al. 2017, Länsstyrelsen Dalarnas län 2017) liksom olika aktörers erfarenheter av tidigare omarronderingar (Granath & Lundmark 2017).

Det nya arbetssättet i omarronderingar som beskrivs i denna vägledning är utformat utifrån erfarenheter från möten med markägare och lokala politiker samt representanter för näringsliv, intresseorganisationer och samtliga berörda myndigheter. Arbetssättet bygger på gemensam grundsyn, dialog, samverkan och transparens. Det har tillämpats från och med 2018.

Efter 2017 har uppdrag kopplade till omarrondering kommit och gått i myndigheternas regleringsbrev. År 2018 hade samtliga tre myndigheter – Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen – omarronderingsuppdrag i sina regleringsbrev. År 2019 hade Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen ett återrappporteringsuppdrag. År 2020 hade Länsstyrelsen ett omarronderingsuppdrag som skulle utföras i dialog med markägare samt i samverkan med Lantmäteriet och Skogsstyrelsen. I regleringsbrev för 2021 hade Lantmäteriet och Länsstyrelsen uppdrag med koppling till omarrondering. Skogsstyrelsen, som har en viktig roll i arbetet, har medverkat även under 2021 fast de under detta år inte haft ett eget uppdrag kopplat till omarrondering. I regleringsbrev för 2022 har alla tre myndigheterna uppdrag med koppling till omarrondering.

Länsstyrelsens uppdrag för 2022

Länsstyrelserna i Dalarnas, Värmlands och Västra Götalands län ska beskriva utfallet av arbetet med omarrondering i respektive län under 2022 och analysera årets resultat i jämförelse med resultaten de senaste två åren.

Lantmäteriets uppdrag för 2022:

Myndigheten ska redovisa hur mycket av medlen för de s.k. ned-sättningsbeloppen enligt 7 § 1–4 förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar som förbrukats för omarrondering 2022 och analysera årets resultat i jämförelse med resultaten de senaste två åren.

Skogsstyrelsens uppdrag för 2022:

Skogsstyrelsen ska redovisa hur de medverkat i förberedelser inför omarrondering under 2022 och analysera resultatet i jämförelse med föregående år.

2.2 Regeringsuppdrag och långsiktig statlig finansiering

Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen bedömer att arbetet skulle underlättas väsentligt om samtliga berörda myndigheter får ett långsiktigt, tydligt och likalydande uppdrag att gemensamt arbeta med omarrondering i Dalarnas län (Lundmark et al. 2021). Detta för att få en tydlig prioriteringsgrund för

fördelning av ekonomiska och personella resurser. Lantmäteriet bedömer att omarronderingsförrättningar redan är prioriterade inom myndigheten genom att sådana ansökningar handläggs med förtur av en särskild organisationsdel.

Likalydande uppdrag har tidigare efterfrågats av alla berörda myndigheter tillsammans med Jordbruksverket i en skrivelse till näringsdepartementet 2017 i samband med redovisning av det regeringsuppdrag som Länsstyrelsen fick i regleringsbrevet för 2017 (Granath & Lundmark 2017). Från regeringen äskade Jordbruksverket och Länsstyrelsen i Dalarnas län under hösten 2020 förstärkt långsiktig finansiering av den fortsatta omarronderingsverksamheten i Dalarnas län och förändrad konstruktion av Jordbruksverkets jordfond.

Riksdagen beslutade i december 2020 om följande förändringar:

- Höjning av Jordbruksverkets anslag 1:20 (Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.) till totalt 14,116 miljoner kronor år 2021. Anslaget höjs till totalt 24,116 miljoner kronor per år från och med 2022. Länsstyrelsen i Dalarnas län har dispositionsrätt till medlen.
- Vinster vid försäljning av fastigheter i Jordfonden ska återinvesteras i fonden.

2.3 Gemensam grundsyn

För ett lyckat slutresultat där samtliga aspekter i omarronderingen beaktas är det avgörande att de inblandade myndigheterna har en gemensam grundsyn om varför den ägosplittrade marken behöver omarronderas och hur det ska genomföras.

Den gemensamma grundsynen omfattar all samhällsnytta som en omarrondering medför. Utan en gemensam grundsyn och en gemensam förståelse för varandras uppdrag, deras olikheter och förutsättningar kan det finnas en risk för att respektive myndighet inte ser till helheten utan endast till sitt eget ansvarsområde.

Samtliga berörda myndigheter är överens om en gemensam grundsyn. Grundsynen innebär att omarrondering görs i syfte att åstadkomma en ändamålsenlig fastighetsstruktur som möjliggör ett rationellt skogsbruk, skapa fungerande infrastruktur och främja en positiv landsbygdsutveckling med bland annat ökad sysselsättning. Den gemensamma grundsynen innebär dessutom att ett varaktigt skydd av värdefulla miljöer säkerställs i samband med omarrondering samtidigt som skogsproduktionen kan öka genom ett aktivt brukande av resterande areal. Därför ska värdefulla natur- och kulturmiljöer och sociala värden inventeras och dokumenteras. I den gemensamma grundsynen ingår även att omarrondering medför ökad rättssäkerhet genom exempelvis tydligt uppmärkta fastighetsgränser, upplösande av onyttiga samfälligheter och utredning av de rättigheter som tillhör fastigheterna. Detta leder till förenklat brukande för fastighetsägarna och minskade myndighetskostnader.

För att stärka den gemensamma grundsynen och samverkan mellan berörda myndigheter kallar Länsstyrelsen regionala representanter från Lantmäteriet och Skogsstyrelsen till myndighetssamverkansmöten. Möten på

chefs nivå genomförs fyra gånger per år. Möten på operativ nivå genomförs utifrån behov i respektive förarbete/förrättning. Dessutom genomförs en gång per år ett större samverkansmöte för utvärdering av det senaste årets arbete och identifiering av utvecklingsbehov.

2.4 Riktlinjer för omarrondering

Riktlinjer för omarronderingsverksamheten i Dalarnas län har funnits länge. En version som beslutades av Länsstyrelsen i Dalarnas län 1993 ersattes 1998 av nya riktlinjer som beslutades av dåvarande landshövding Gunnar Björk.

Riktlinjerna från 1998 upphävdes 2019 då nya riktlinjer utarbetades av Länsstyrelsen i samverkan med Lantmäteriet och Skogsstyrelsen och beslutades av landshövding Ylva Thörn. Riktlinjerna reviderades 2021 i samverkan mellan de tre myndigheterna och beslutades av tillförordnad landshövding Camilla Fagerberg Littorin (Länsstyrelsen Dalarnas län 2021).

Riktlinjerna är ett stöd i arbetet med omarrondering i länet och ligger till grund för fortlöpande myndighetssamverkan.

2.5 Dialog, samverkan och transparens

En omarrondering är så mycket mer än att flytta fastighetsgränser, både för den enskilde markägaren och för samhället i stort. Den utredning som Länsstyrelsen i Dalarnas län 2017 utförde på uppdrag av regeringen visade att den vikande opinionen för omarrondering som tidigare iakttagits i Dalarna varit en följd av bland annat oklar ansvarsfördelning, bristande samverkan och dialog samt en av markägarna upplevd avsaknad av transparens (Länsstyrelsen Dalarnas län 2017). Ambitionen att effektivisera har tidigare präglat arbetet och bidragit till att människan – markägaren – har hamnat i bakgrunden i arbetet med omarrondering. Utredningen visade att det tidigare inte har funnits utrymme för dialog och transparens i den omfattning som både markägare och myndigheter önskar.

Transparens och god kommunikation med markägare är förutsättningar för genomförandet liksom en utökad dialog och väl fungerande samverkan mellan alla berörda myndigheter. För att möjliggöra en fungerande dialog med markägare bör omarrondering genomföras i geografiskt mindre områden. Antalet sakägare ska inte vara större än att myndigheterna vid behov kan genomföra en dialog som inkluderar samtliga sakägare.

Äganderätten har blivit allt viktigare vilket ökar behovet av ett större inflytande från markägarna vid omarrondering, det krävs ökad lyhördhet för deras önskemål och arbetet måste vara transparent. Markägarna måste känna sig delaktiga i processen. En målsättning är att markägarna ska uppfatta omarronderingen som sitt projekt och att de är med och driver arbetet med ledning och stöd från berörda myndigheter. För att uppnå den känslan krävs fungerande samverkan och dialog med markägarna. Därigenom kommer osäkerheten att minska, och förhoppningsvis även genomförandetiden, då risken för överklaganden minskar.

Lika viktigt som en bra dialog är att alla aktörer förstår varandra och gemensamt skapar en helhetssyn. Det gäller såväl värden som timmer, massaved,

bioenergi och jordbruksprodukter som öppet landskap, kulturmiljö och attraktivitet för boende och besökare.

Kommunikationen mellan markägare och myndigheter förbättras genom att Länsstyrelsen genomför ett flertal markägarmöten och enskilda möten med markägare lokalt i byn under förarbetet. Under förrättningen erbjuder Lantmäteriet alla berörda markägare önskemålsdagar.

Idag bor många markägare inte på orten där de har sin skog. För att alla ska känna sig inkluderade är kommunikation med dessa markägare viktig. För att bygga upp ett förtroende hos markägarna krävs att de har insyn i processen och i arbetet hos respektive myndighet. För information och kommunikation mellan myndigheter och markägare används bland annat myndigheternas webbplatser. Under förarbetet används webbplatsen www.omarrondering.se, där markägarna på en lösenordskyddad sida fortlöpande får information från Länsstyrelsen i Dalarnas län. Under omarronderingsförrättningen kan berörda sakägare få information via inloggning på *Mina ärenden* på Lantmäteriets webbplats (www.lantmateriet.se).

Det är viktigt att den information som delges berörda sakägare från olika myndigheter är samstämmig och förenlig med gällande lagstiftning för att skapa förtroende för processen och för myndigheterna.

En fungerande samverkan mellan myndigheterna kräver tydlighet i roller och ansvarsfördelning.

Länsstyrelsens kommunikationsplan för förarbetet inför och utvärdering av omarrondering beskriver hur övergripande och generell kommunikation i samband med omarronderingsprojekt bör genomföras. Dessutom beskrivs områdesspecifika kommunikationsinsatser i projektplanen för varje enskilt förarbetsprojekt. I kommunikationsplanen finns rutiner för Länsstyrelsens dokumenthantering och där framgår vilka handlingar som ska arkiveras och hur.

2.6 Arbetssätt

2.6.1 Projektorganisation

Med det nuvarande arbetssättet är markägare involverade i förarbetet och det är viktigt att eftersträva en stor delaktighet genom hela processen. Vissa funktioner behöver utvecklas, dels för tydligare koppling mellan förarbete och förrättning, dels för att involvera nödvändiga kompetenser för att uppnå hög kvalitet på slutprodukten.

Funktionerna behövs även för att säkerställa att arbetet genomsyras av den gemensamma grundsynen och att alla former av samhällsnytta beaktas. Dessa funktioner ska också säkerställa kommunikation, samverkan, kontinuitet och transparens mellan de olika myndigheterna och mellan myndigheter och markägare.

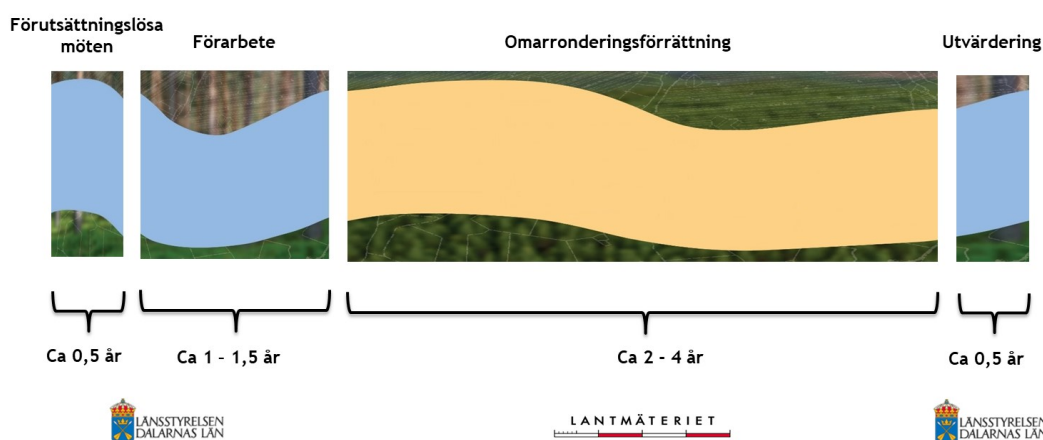
För att tillgodose en del av dessa behov bör ett förarbete inför varje omarrondering genomföras som ett projekt med styrgrupp, projektledning, projektgrupp, referensgrupp, markägare samt i förekommande fall även väggrupp. De olika funktionernas roller och mandat utvecklas nedan.

2.6.2 Projektfaser

I det uppdrag som Länsstyrelsen i Dalarnas län fick från regeringen 2017 ingick att effektivisera och utveckla omarronderingsprocessen.

För att underlätta markägarnas delaktighet i arbetet bör omarronderingar genomföras i mindre områden än vad som tidigare varit fallet. Lämplig avgränsning för ett omarronderingsprojekt kan vara ett eller ett par skifteslag beroende på hur ägandet är fördelat. För att markägarna ska kunna vara delaktiga i arbetet är det viktigt att de inte är för många. Flera sådana omarronderingsprojekt kan med fördel genomföras parallellt. I vissa fall, där det är önskvärt, kan varje skifteslag då utgöra ett delprojekt inom ett större omarronderingsprojekt.

Schematisk bild av omarronderingsprocessen enligt det nya arbetssättet



Tidigare har omarronderingsarbetet inletts med en förstudie som i allt väsentligt utformats av berörda myndigheter. Denna förstudie ersätts numera med ett **förarbete** som genomförs i dialog och samarbete mellan markägare och myndigheter. Under förarbetet är Länsstyrelsen i Dalarnas län huvudansvarig, men markägarna behöver vara delaktiga och bidra med väsentlig kunskap om lokala förhållanden och förutsättningar. Skogsstyrelsen och Lantmäteriet medverkar i förarbetet delvis inom ramen för myndighetssamverkan. Förarbetet baseras på protokollförda markägarmöten som bildar underlag för en eventuell ansökan om omarrondering. En projektledning, utsedd av Länsstyrelsen, leder hela förarbetet. Projektledningen bör bestå av minst två personer, av vilka en är projektledare med huvudansvar. En referensgrupp (se 2.6.7), tillsätts så snart markägarna beslutat att de vill inleda ett förarbete inför en eventuell omarrondering.

Förarbetet pågår tills markägarna antingen

1. lämnat in en ansökan om omarrondering till Lantmäteriet eller
2. beslutar att man vill avsluta förarbetet utan att lämna in en ansökan.

När ansökan kommit till Lantmäteriet inleds en omarronderings**förrättning**. Under förrättningen är Lantmäteriet huvudansvarig. Projektledningen har ansvar för överlämnande av markägarnas ansökan inklusive framtagna underlag till Lantmäteriet när förarbetet övergår till förrättning.

2.6.3 Markägarna

Markägarna ska uppfatta förarbetet som sitt projekt som de är med och driver med ledning och stöd från berörda myndigheter. De ska vara delaktiga genom samverkan och dialog mellan markägarna och berörda myndigheter. Myndigheterna ska vara lyhörda för markägarnas kunskaper och önskemål och markägarna ska ha tillgång till aktuell information om processen. Projektledningen håller markägarna informerade om hur förarbetet fortskrider. Bland annat ska det finnas en särskild webbplats för att tillgodose informationsbehovet.

Förarbetet baseras på markägarmöten där markägarna behöver vara delaktiga och bidra med väsentlig kunskap om lokala förhållanden, förutsättningar och behov.

I ett tidigt skede av förarbetet tillsätter Länsstyrelsen en referensgrupp. Markägarna behöver vara delaktiga genom att utse och godkänna en eller två oberoende markägarrepresentanter¹ i referensgruppen.

Markägarna har vid enskilda möten möjlighet att enskilt diskutera sitt markinnehav idag och i framtiden med Länsstyrelsen, ställa frågor och framföra synpunkter gällande innehavet. Detta så att markägarna i ett tidigt skede kan börja fundera över vilka önskemål de skulle ha vid en eventuell omarrondering.

2.6.4 Styrgrupp

För varje förarbete utser Länsstyrelsen en styrgrupp. Samma personer kan ingå i styrgrupper för flera förarbeten. I styrgruppen bör ingå en person vardera från Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet och Skogsstyrelsen. Styrgruppen har mandat att fatta beslut om projektets inriktning och genomförande samt om vilka resurser som står till projektets förfogande. Projektledningen rapporterar halvårsvis till styrgruppen om projektets status och ekonomi. Styrgruppen ska ge projektledningen det stöd som krävs för att projektet ska kunna genomföras.

2.6.5 Projektledning

Projektledning utses av Länsstyrelsen så snart markägarna har signalerat att de vill inleda ett förarbete. Det är viktigt med kontinuitet i projektledningen och ambitionen är att samma projektledning följer hela processen fram tills omarronderingsförrättningen vunnit laga kraft.

Bedömningen är att en rimlig arbetsvolym för en och samma projektledning är att bedriva två förarbeten parallellt.

För att projektledningen ska kunna leda projektet krävs det att den har ett konkret uppdrag, med uppsatta mål och ett väl definierat mandat. Det är viktigt ur både myndighets- och markägarperspektiv att det inte uppstår ett

¹ En oberoende markägarrepresentant är inte själv berörd av den aktuella omarronderingen. Representantens roll är att företräda markägarkollektivets intressen i förarbetet. Representanten ska inte företräda enskilda markägares intressen.

glapp i processen eller i kommunikationen när projektet övergår från förarbete till förrättning. Det är därför viktigt att det är tydligt vilka befogenheter projektledningen har i förhållande till övriga parter i projektet (markägare, berörd kommun, myndigheter, projektgrupp, referensgrupp). Från samtliga parter ska projektledningen fortlöpande få information som berör markägarna och projektet.

Projektledningen upprättar snarast möjligt en projektplan i samråd med berörda myndigheter. Den kommuniceras med markägarna och berörd kommun. Projektplanen ska definiera projektledningens mandat.

Det ingår i projektledningens arbetsuppgifter att under förarbete och utvärdering:

- ansvara för att projektplanen följs och se till att projektet uppnår uppställda mål utifrån projektledningens mandat
- ansvara för kommunikation, information och administration och säkerställa samverkan mellan de olika myndigheterna
- upprätthålla transparensen mellan myndigheter och markägare
- förmedla skriftlig och muntlig målgruppsanpassad information till respektive målgrupp vid lämplig tidpunkt
- ansvara för administration och kontinuerlig uppdatering av webbsida för information till markägare
- arrangera markägarmöten och se till att dessa möten dokumenteras.

Det operativa förarbetet genomförs av medlemmarna i projektgruppen som, under ledning av projektledningen, är ansvariga för olika delar av förarbetet. Till stöd för projektledning och projektgrupp finns referensgruppen som innehar nödvändiga kompetenser och bidrar med idéer, råd och synpunkter.

2.6.6 Projektgrupp

Projektgruppen består av de personer som utför det faktiska operativa arbetet inom förarbetet. Det är i första hand projektgruppens medlemmar som medverkar på markägarmöten och ansvarar för att den information och kunskap som krävs för genomförandet av dessa möten tas fram inom medlemmarnas respektive sakområden. Den som ska medverka i projektgruppen bör ha sakkunskap i det som projektet handlar om och erfarenheter av denna typ av frågor. Projektledningen utser projektgruppen och ansvarar för att gruppen har nödvändig kompetens och för att fördela tillgängliga resurser för förarbetet. Projektgruppens medlemmar och andra berörda parter levererar material till projektledningen enligt projektplan och i enlighet med eventuell kravspecifikation från projektledningen.

I projektgruppen ingår, förutom projektledningen, områdesansvarig markhandläggare och sakkunniga från naturskydd och kulturmiljö vid Länsstyrelsen. Dessutom ingår naturvärdeskompetens från Skogsstyrelsen och från kommunen medverkar sakkunnig gällande sociala värden.

Merparten av gruppens insatser utförs under förarbetet då projektgruppen tillsammans med markägarna och övriga intressenter tar fram nödvändiga underlag för en eventuell ansökan om omarrondering. Gruppens arbete leds och samordnas av projektledningen.

2.6.7 Referensgrupp

Referensgruppen har en rådgivande och stödjande funktion med enda målsättning att säkerställa ett gott slutresultat. Den fungerar som kompetensstöd till projektledning och projektgrupp. Gruppens roll är att bidra med olika kompetenser för att uppnå ett gott resultat. Under förarbetet bör referensgruppen, utöver ett inledande möte, ha minst ett avstämningsmöte innan markägarna ska avgöra om en ansökan om omarrondering ska lämnas in. Referensgruppen ges möjlighet att komma med förslag till förändringar och förbättringar i ansökan innan den lämnas till Lantmäteriet.

Referensgruppen tillsätts av Länsstyrelsen så snart markägarna bestämt att de vill inleda ett förarbete.

Referensgruppen representerar flera olika intressen och riskerar därför inte att bli partisk.

I referensgruppen ska finnas representanter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, Lantmäteriet, Skogsstyrelsen, berörd kommun och en eller två oberoende markägarrepresentanter². Projektledningen ingår också i referensgruppen. Medlemmarna i referensgruppen får inte vara personligen berörda av förarbete/omarrondering i det aktuella området.

Från referensgruppen kan projektledningen och projektgruppen få nya infallsvinklar, samtidigt som medlemmarna i referensgruppen får information om projektet som de kan vidarebefordra till de myndigheter eller grupper de företräder. Referensgruppen fungerar som en informationsförmedlare både till och från projektet. Referensgruppen ska, tillsammans med projektledningen, bidra till att arbetet genomsyras av den gemensamma grundsynen samt säkerställa kontinuitet genom hela processen. Referensgruppen har inget ansvar gentemot enskilda markägare, men ett ansvar att tillvarata markägar-kollektivets intressen.

Det är önskvärt att referensgruppen används av förrättningslantmätaren under planläggningen som stöd för att inhämta information och kunskap från de olika specialkompetenser som är representerade i gruppen. Referensgruppen kan även ges möjlighet att se det första förslaget till ny skiftesplan innan det skickas ut till markägarna. Syftet är att uppnå ett så gott slutresultat som möjligt.

2.6.8 Väggrupp

Vissa ägosplittrade områden har idag ett fullgott vägnät, men i många områden behövs en utbyggnad av vägnätet för att möjliggöra ett rationellt brukande av skogen. En modell behöver utvecklas som gör det möjligt att nödvändiga vägar byggs, där båtnad uppnås, under eller i nära anslutning till omarronderingsförrättningen. Anläggningsförrättningar som prövar delaktighet i de nybyggda vägarna hanteras av Lantmäteriet i nära anslutning till omarronderingsförrättningen.

² En oberoende markägarrepresentant är inte själv berörd av den aktuella omarronderingen. Representantens roll är att företräda markägar-kollektivets intressen i förarbetet. Representanten ska inte företräda enskilda markägares intressen.

Vid förarbete inför omarrondering i områden där vägnätet har brister bildas en väggrupp som ska arbeta med dessa frågor. Väggruppen består av en väg-specialist från Skogsstyrelsen och personer, utsedda av markägarna, med god kännedom om de lokala förhållandena samt erfarenhet av anläggning av skogsbilvägar.

Om väggruppens utredning visar att nybyggnation av vägar krävs för ett gott slutresultat och båtnad uppnås bör skogsbilvägar byggas inom tiden för omarronderingsförrättningen. Om man inte hanterar nybyggnation av vägar under tiden för omarronderingen riskeras att vägarna och skiftesplanen inte synkroniseras och att markägarna tillträder sin nya mark utan att på flera år ha de vägar som krävs för ett rationellt brukande av skogen.

Väggruppen ska under förarbetet ta fram förslag till nya vägsträckor, vägklass, båtnadsberäkning, kostnadsberäkning, kostnadsfördelning, förslag till finansiering och genomförande av vägbyggnation. Väggruppens arbete finansieras inom förarbetet med statliga medel. Eventuell byggnation av nya skogsbilvägar bekostas av berörda markägare och kan i dessa fall även ingå i ansökan om omarronderingsförrättning.

Beräkning av andelstal för de nya vägsträckorna görs i separata anläggningsförrättningar i nära anslutning till omarronderingsförrättningen. I dessa anläggningsförrättningar kan nya gemensamhetsanläggningar bildas eller befintliga gemensamhetsanläggningar omprövas.

2.7 Förarbete

Målsättningen är att från och med år 2023 ska fyra nya förarbeten inledas årligen. Av dessa ska, från och med 2024, minst tre resultera i ansökan om omarronderingsförrättning. Den årliga areal som omfattas av dessa ansökningar ska enligt planen vara 6 000–10 000 hektar (Lundmark et al. 2021).

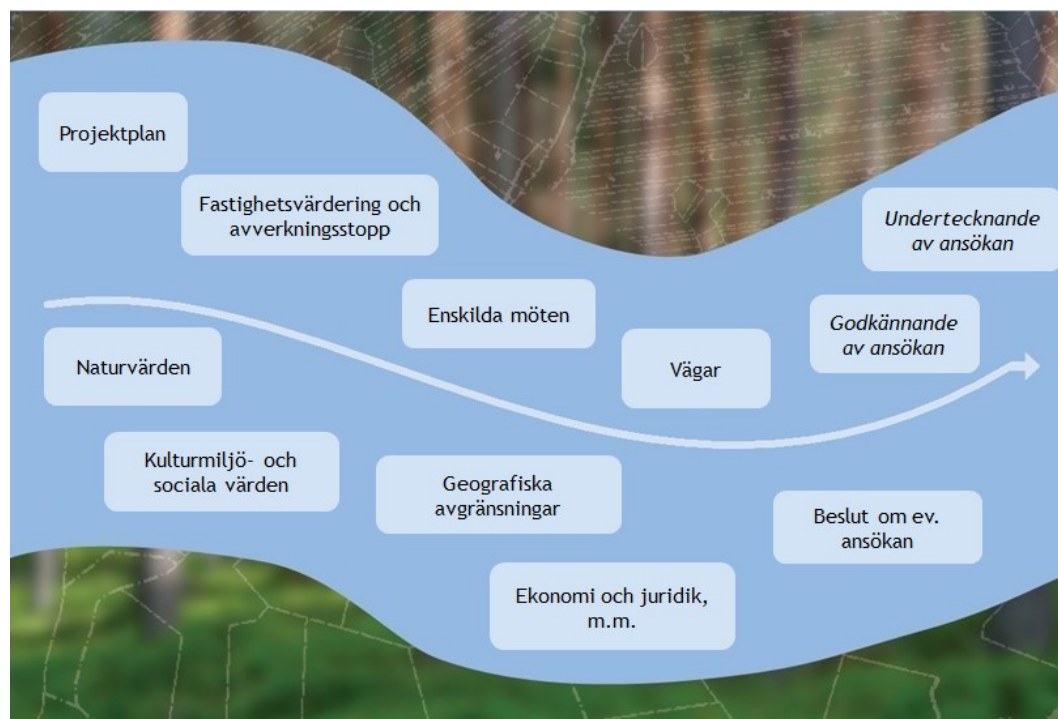
För att ett förarbete ska inledas är det önskvärt att någon eller några av markägarna i en eller flera byar tar ett inledande initiativ genom att muntligt eller skriftligt kommunicera med Länsstyrelsen att det finns ett intresse av att förbättra områdets fastighetsstruktur. Även där ett sådant markägarinitiativ saknas kan Länsstyrelsen bjuda in till förutsättningslösa möten i ett avgränsat geografiskt område. Inledande möten genomförs endast om området är prioriterat enligt *Plan för rationalisering av ägostrukturen i Dalarnas län* (Lundmark et al. 202X, ännu ej publicerad). Vid prioritering av nya områden för förutsättningslösa möten medverkar relevant kompetens vid Länsstyrelsen (områdesansvariga, projektledare, projektkoordinator). Det är dock alltid markägarna som avgör om de vill inleda ett förarbete.

Förarbetet pågår fram tills en eventuell ansökan om omarrondering överlämnats till Lantmäteriet, vilket i regel beräknas ta ungefär ett och ett halvt år. Om markägarna inte vill lämna in en ansökan om omarrondering avslutas förarbetet. Under förarbetet är Länsstyrelsen i Dalarnas län huvudansvarig för arbetet, men de berörda markägarna, Lantmäteriet, Skogsstyrelsen, berörd kommun, styrgrupp, referensgrupp, projektledning och projektgrupp medverkar.

Förarbetet kostar inte markägarna någonting. Det bekostas uteslutande med statliga medel. Kommunen bekostar sitt engagemang i förarbetet.

Förarbetet ska beskriva ett flertal av byns olika värden³. Informationen inhämtas från såväl markägare som myndigheter. Markägarmöten med olika teman arrangeras utifrån den gemensamma grundsynen och markägarnas frågor och önskemål.

Flödesschema med förslag på teman för de markägarmöten som genomförs under förarbetet



Parallellt med markägarmötena utförs de inventeringar och beskrivningar som krävs som underlag i förarbetet, dvs. inventering av höga naturvärden, övriga naturvärden, kulturmiljövärden, sociala värden och utredning gällande behov av nya vägar. Samtidigt görs en beskrivning av övriga förutsättningar av betydelse för en eventuell omarrondering, såsom riksintressen för vindbruk och vindbruksplaner, riksintressen för friluftsliv, viltvårdsområden och jakt-rätter, utvecklingssatsningar, vattentäkter, vattenskyddsområden, grus-/bergtäkter, förorenade områden m.m.

2.7.1 Intresse från markägare

Länsstyrelsen har en viktig roll i att väcka intresse för och informera om omarrondering i ägosplittrade områden. När intresse signaleras från markägare eller Länsstyrelsen initierar förutsättningslösa möten ansvarar Länsstyrelsen för att en aktuell markägarförteckning över samtliga markägare i området tas fram. Det kan ske antingen genom Länsstyrelsens egna system eller genom beställning från Lantmäteriet. Därefter bjuds markägarna in till minst två inledande förutsättningslösa möten för samtal om markägarnas

³ Materiella värden kan vara t.ex. timmer, massaved, bioenergi, vindkraft, vattentäkter, grus-/bergtäkter, jordbruksprodukter och vägar. Övriga värden kan vara bl.a. landskapet, kulturmiljö, naturvärden, sociala värden och attraktivitet för boende och besökare.

målbilder och den nuvarande och framtida fastighetsstrukturen i området. Markägarna får tydlig information om de berörda myndigheternas olika roller. Dessa möten är öppna för markägarnas frågor och Länsstyrelsen undersöker intresset för att påbörja ett förarbete. Samtliga markägare får minnesanteckningar med post från dessa möten.

Vid de förutsättningslösa mötena medverkar projektledare, projektkoordinator och områdesansvarig från Länsstyrelsen. Om markägarna så önskar medverkar Lantmäteriet vid något av de förutsättningslösa mötena med allmän information om hur en omarronderingsförrättning går till.

Inför det sista förutsättningslösa mötet skickas en inbjudan där det tydligt framgår att närvarande markägare kommer att ges möjlighet att uttrycka intresse för att inleda ett förarbete. Ett förarbete kan inledas om det finns intresse hos ett antal markägare.

2.7.2 Inledande förarbete

På markägarnas initiativ inleds förarbetet. Länsstyrelsen upprättar ett projektdirektiv och tillsätter en styrgrupp. Länsstyrelsen utser en projektledning som, tillsammans med projektgrupp och referensgrupp, följer omarronderingen hela vägen fram tills den vunnit laga kraft. Projektledningen upprättar, i samråd med berörda myndigheter, en projektplan för förarbete och utvärdering. Planen förankras hos markägarna.

Den markägarförteckning som upprättats i ett tidigt skede uppdateras vid behov under förarbetet. Det kan vara relevant exempelvis om det har gått lång tid, om avgränsningar för området ändras och inför markägarmöte då markägarna ska besluta om en ansökan om omarrondering ska lämnas in.

Om markägarna väljer att inleda ett förarbete medverkar, förutom Länsstyrelsen, även Lantmäteriet, Skogsstyrelsen och berörd kommun på något av markägarmötena. Lantmäteriet kan under förarbetet bistå med statistik, kartmaterial och markägarförteckning för aktuella områden. Först när markägarna har lämnat in en ansökan om omarrondering kan Lantmäteriet påbörja handläggningen av förrättningen i det specifika området.

2.7.3 Jordfondens markinnehav och dödsbon

Jordfonden förvaltas av Statens Jordbruksverk. Jordfondsfastigheterna ska användas främst för att främja en från allmän synpunkt lämplig utveckling av företag inom jordbruket, skogsbruket och trädgårdsnäringen. Jordfonden får användas för inlösen av fastigheter enligt jordförvärvslagen (1979:230) och förordningen (1989:281) om jordfonden.

Länsstyrelsen i Dalarnas län förvaltar jordfondens markinnehav i länet. Syftet med detta markinnehav är att underlätta förbättringar av fastighetsstrukturen. Under förarbetet kan jordfondens markinnehav användas för att underlätta en eventuell kommande omarrondering. Även under omarronderingsförrättningen kan detta markinnehav användas för att uppnå ett gott slutresultat. Jordfondsfastigheter ska avyttras så snart ändamålet med dessa har tillgodosetts.

Berörd områdesansvarig markhandläggare vid Länsstyrelsen ingår i projektgruppen för förarbetet. Handläggaren ansvarar för att underlätta

förbättringar av fastighetsstrukturen genom byten, köp och försäljning av fastigheter. Arbetet sker i dialog med berörd projektledare.

Dödsbon som äger lantbruksfastigheter ska avveckla markinnehavet inom fyra år efter dödsåret. Länsstyrelsen har tillsyn över att avveckling sker. Om detta inte gjorts inom föreskriven tid får Länsstyrelsen vid vite förelägga dödsboet att fullgöra sin skyldighet.

När förarbetet inleds informeras samtliga dödsbon som äger lantbruksfastigheter inom området om gällande regler. Vid behov skickas därefter föreläggande och sist föreläggande vid vite.

2.7.4 Beskrivning av områdets olika värden

När förarbetet har inletts ska områdets olika värden inventeras, kartläggas och beskrivas så snart det är praktiskt möjligt.

För beskrivning av höga naturvärden är Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen ansvariga och arbetet utförs enligt en gemensamt framtagen rutin (Bilaga 1). Länsstyrelsen är ansvarig för beskrivning av kulturmiljövärden och arbetet utförs enligt en utarbetad rutin (Bilaga 2). Det är önskvärt att beskrivningen av områdets sociala värden görs av den berörda kommunen enligt riktlinjer framtagna av Länsstyrelsen (Bilaga 3). Kulturmiljö och sociala värden bör beskrivas även i bykärnan och på åker/ängsmark även om dessa inte ligger inom det område som omfattas av markägarnas eventuella ansökan.

Det är en fördel för arbetet om de olika inventerarna från Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och berörd kommun träffas i början av inventeringsarbetet. Detta för att man ska kunna hjälpas åt och tipsa varandra om förekomst av olika värden.

Beskrivning av områdets övriga värden (t.ex. riksintressen för vindbruk och vindbruksplaner, riksintressen för friluftsliv, viltvårdsområden, utvecklings-satsningar, vattentäkter, vattenskyddsområden, grus-/bergtäkter, förorenade områden) sammanställs av projektgruppen.

2.7.5 Markägarmöten

När projektplanen är fastlagd och projektorganisationen klar utformas förarbetet utifrån det aktuella området. Förarbetet baseras på markägarmöten med olika teman där markägarna behöver vara delaktiga och bidra med väsentlig kunskap om lokala förhållanden, förutsättningar och behov. Antalet möten, vilka frågor som ska behandlas och vilka som ska medverka vid respektive möte avgörs av projektledningen tillsammans med markägarna och projektgruppen. Markägare som inte kan närvara personligen vid dessa möten ska erbjudas möjlighet att vara med på distans. Projektledningen arrangerar och dokumenterar mötena.

Vid det första mötet inom förarbetet ska markägarna få information om och ha möjlighet att lämna synpunkter på projektplanen. Dessutom ska vid detta möte flera viktiga frågor introduceras; geografiska avgränsningar, naturvärden, kulturmiljövärden och sociala värden. Det första mötet ska även ge möjlighet till fortsatta samtal om målbilder. Markägarnas delaktighet ska prioriteras. Dessa inledande diskussioner ska därefter följas upp och utvecklas vid senare markägarmöten inom förarbetet.

På ett av de första mötena hanteras de yttre gränserna för ett eventuellt omarronderingsområde och vilken jordbruks- och skogsmark markägarna önskar ska ingå i en eventuell omarrondering. Markägarna ska själva vara med och utforma hur de vill arbeta med att ta fram förslag till geografiska avgränsningar. Eftersom detta kan påverkas av de önskemål som markägarna framför vid enskilda möten med Länsstyrelsen är det lämpligt att ha ytterligare ett möte om de geografiska avgränsningarna när samtliga enskilda möten är genomförda. Eventuellt kan ytterligare möten om de geografiska avgränsningarna behövas.

Länsstyrelsen informerar markägarna om vikten av att fastigheter har korrekt taxeringskod och att en felaktig sådan behöver taxeras om hos Skatteverket.

Länsstyrelsen är tydlig gentemot markägarna om att Lantmäteriet, efter att ha tagit emot en ansökan, kan göra ändringar i avgränsningarna både av tekniska och av juridiska skäl. Det innebär att det geografiska område som markägarna har yrkat ska omfattas av omarrondering i en eventuell ansökan kan ändras av Lantmäteriet genom att området utökas och/eller minskas. För att en fastighet ska kunna omarronderas måste Lantmäteriet i förrättningen inledningsvis ta med hela fastighetens markinnehav. Delar av fastigheter som markägarna inte vill ska omarronderas kan således komma att tas med av Lantmäteriet i förrättningen. De delar av fastigheten som inte ska omarronderas undantas därefter, men alla undantag är preliminära och kan ändras under hela förrättningens gång.

Ansvarig vid Länsstyrelsen för statens markinnehav i det aktuella området medverkar utifrån behov vid markägarmöten. Medverkan kan vara lämpligt bl.a. vid tidigt möte om geografiska avgränsningar. Områdesansvarig kan även presentera hur förvaltning av jordfondens innehav kan komma att genomföras under förarbete och förrättning.

På markägarmöte om naturvärden medverkar Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen. Markägarnas delaktighet ska prioriteras. Under mötet hålls ett samtal om vilket landskap markägarna vill ha och hur det ska åstadkommas. Resultat av inventering/beskrivning av naturvärden presenteras tillsammans med information om bildande av eventuella naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal.

På markägarmöte om kulturmiljö och sociala värden medverkar Länsstyrelsen och berörd kommun. Markägarnas delaktighet ska prioriteras. Under mötet förs ett samtal om kulturmiljö och sociala värden i byn och hur dessa ska bevaras. Resultat av inventering/beskrivning av kulturmiljö och sociala värden presenteras.

Andra markägarmöten som ordnas handlar om bland annat områdets övriga värden, kunskap om avverkningsstopp, fastighetsvärdering, juridiska frågor, dödsbon, skattefrågor, samägande, generationsskifte och skogsbilvägar. Ett avverkningsstopp pågår under förrättningen tills omarronderingen är klar och påverkar samtliga markägare. Till möte om avverkningsstopp inbjuds därför även virkesköpare och drivningsledare som är aktiva i området. Detta för att i god tid planera eventuella avverkningar så att markägarnas likviditet kan hanteras under avverkningsstoppet. Dessutom kan ytterligare möten hållas utifrån markägarnas önskemål.

Syftet med markägarmötena är att tillsammans med markägarna samla och dokumentera kunskap om området och diskutera hur man vill att dessa underlag ska beaktas vid en eventuell omarronderingsförrättning. Samtidigt ska markägarna vid dessa möten få svar på de frågor som uppkommer så att man som markägare känner sig trygg att gå in i en omarronderingsförrättning.

Förutom markägarmöten erbjuds markägarna andra möjligheter till information och kommunikation med myndigheterna. Under hela förarbetet erbjuds bland annat en lösenordskyddad webbsida (www.omarrondering.se) där information och relevanta dokument är lättillgängliga. Projektledaren ser till att fortlöpande uppdatera material på webbsidan. Under en eventuell omarronderingsförrättning kan berörda sakägare få information via inloggning på *Mina ärenden* på Lantmäteriets webbplats (www.lantmateriet.se).

2.7.6 Enskilda möten med markägare

Under förarbetet bjuder Länsstyrelsen in samtliga markägare till individuella möten där de får diskutera sitt eget markinnehav, ställa frågor och framföra synpunkter gällande innehavet. Flertalet enskilda möten genomförs lokalt i det område där förarbetet pågår, men möten kan även efter överenskommelse ske på annan plats eller annat sätt. Vid dessa möten ges inga löften om slutresultatet av omarronderingsförrättningen, Lantmäteriet har ansvar för detta.

De enskilda mötena genomförs för att markägarna i ett tidigt skede ska börja fundera över vilka önskemål de skulle ha vid en eventuell omarrondering. Eventuella yrkanden ska markägarna överlämna direkt till Lantmäteriet under omarronderingsförrättningen (jfr. 2.8.5).

2.7.7 Vägar

Tillgängligheten till skogen är avgörande för att man ska kunna utföra den skogsskötsel som leder till en ökad tillväxt i skogen. Det är mycket angeläget att det, efter utförd omarrondering, finns ett fullgott vägnät. Skogsbilvägar behöver därför byggas under eller i nära anslutning till omarronderingsförrättningen om nybyggnation av vägar krävs för ett gott slutresultat och båtnad uppnås.

Vissa ägosplittrade områden har redan idag ett fullgott nät av skogsbilvägar, men i de områden där vägnätet har brister ska en väggrupp under förarbetet ta fram förslag till nya vägsträckor, lämplig vägklass, båtnadsberäkning, kostnadsberäkning, kostnadsfördelning, förslag till finansiering och genomförande av vägbyggnation. Förslaget presenteras för markägarna vid ett markägarmöte.

Markägarna avgör vid ett senare markägarmöte om de vill att nya vägsträckor ska byggas samt i så fall vilka sträckor och hur byggnationen ska genomföras. Om markägarna vill bygga nya vägsträckor kan väggruppens underlag användas för ett yrkande i samband med ansökan om omarronderingsförrättning. Yrkandet bifogas som ett kumulativt yrkande till yrkandet om omarrondering, dvs ett yrkande som är beroende av att yrkandet om omarrondering bifalls och Lantmäteriet beslutar om tillstånd för omarronderingsförrättningen.

Anläggningsförrättningar som provar delaktighet i befintliga och nybyggda vägar hanteras i nära anslutning till aktuell omarronderingsförrättning.

Vägbyggnation och kostnaden för anläggningsförrättningar betalas av berörda markägare.

2.7.8 Ansökan om omarrondering

När markägarna har fått svar på de frågor som kan besvaras under förarbetet och de känner sig redo beslutar de vid ett markägarmöte om en ansökan om omarrondering ska lämnas in till Lantmäteriet eller ej. Detta beslut tas genom en sluten omröstning med en röst per markägare. Endast närvarande markägare eller närvarande ombud med skriftligt uppdrag från markägare kan rösta. En markägare som äger flera fastigheter har EN röst. Om en fastighet har flera delägare har varje delägare en röst var. Ett dödsbo har EN röst oavsett hur många dödsbodelägare det finns. Länsstyrelsens personal agerar inte ombud. Röst kan inte lämnas via mejl, brev, telefonsamtal eller annan distanslösning, varken före, under eller efter mötet.

Lantmäteriet ska, efter beställning från Länsstyrelsen, meddela en preliminär uppskattning av den totala förrättningskostnaden för omarronderingsförrättningen. Markägarna ska, i god tid innan det möte då de beslutar om en ansökan ska lämnas in eller ej, få information om det hektarbelopp de ska betala vid en eventuell omarronderingsförrättning.

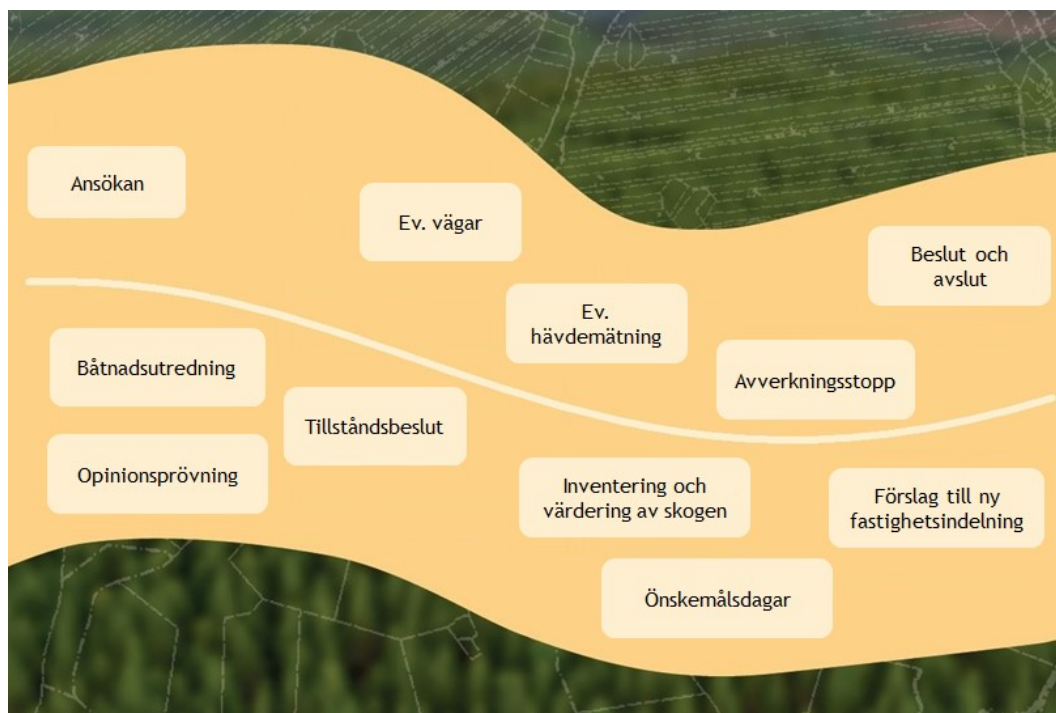
I de fall markägarna vill lämna in en ansökan bistår Länsstyrelsen med att utarbeta ett förslag till ansökan. Om behov finns ska yrkande göras om omprövning av befintliga gemensamhetsanläggningar. Om markägarna önskar bygga nya vägar i anslutning till omarronderingsförrättningen ska ett yrkande om detta ingå som ett kumulativt yrkande i ansökan. Detta kumulativa yrkande till yrkandet om omarrondering hanteras av Lantmäteriet i de fall yrkandet om omarrondering bifalls och Lantmäteriet beslutar om tillstånd för omarronderingsförrättningen.

Förslag till ansökan studeras av referensgruppen som kan ge markägarna råd och förslag till eventuella förändringar. Därefter får markägarna ta ställning till och slutligen godkänna ansökan. Därefter undertecknas ansökan av de markägare som vill (Länsstyrelsen undertecknar inte). Slutligen överlämnar projektledningen markägarnas ansökan till Lantmäteriet. Samtliga inlämnade underlag i ansökan hanteras av Lantmäteriet som yrkanden.

2.8 Förrättning

När ansökan om omarrondering inkommit till Lantmäteriet övergår processen i en omarronderingsförrättning som Lantmäteriet är huvudansvarig för. Det är Lantmäteriets ansvar att tillvarata markägarnas intressen, men myndigheten har även en skyldighet att ta hänsyn till det allmännas intressen.

Flödesschema för förrättningen - tidsföljden stämmer inte helt överens med den faktiska tidsföljden i förrättningen.



2.8.1 Ansökan inkommer

Till ansökan bifogas de underlag som utarbetats under markägarmötena och övrigt material som tagits fram under förarbetet. Till dessa underlag räknas bl.a. förslag till geografisk avgränsning, beskrivningar av höga naturvärden, kulturmiljövärden och sociala värden och eventuell information om nybyggnation av skogsbilvägar. Ansökan betraktas av Lantmäteriet som ett yrkande, liksom de underlag som ingår.

När en förrättningslantmätare har utsetts genomförs ett överlämningsmöte där Länsstyrelsen presenterar hela ansökan med alla underlag och föreslår hur dessa kan användas.

Lantmäteriet ska i förrättningen, så långt det är möjligt, beakta samtliga de underlag som lämnas in tillsammans med ansökan och de ska ingå i lantmätarens beslutsunderlag. Det behöver inte innebära att de får avgörande betydelse men de kan inte heller bortses ifrån. Om Lantmäteriet i sin handläggning vill göra väsentliga avvikelser från de yrkanden som ingår i ansökan ska det i god tid kommuniceras tydligt med markägarna.

2.8.2 Båtnadsberäkning och opinionsprövning

Innan beslut kan tas om att genomföra omarrondering enligt ansökan måste Lantmäteriet pröva nyttan med förrättningen (båtnadsberäkning⁴) och opinionsläget (opinionsprövning⁵).

Båtnadsberäkningen innebär att Lantmäteriet kontrollerar att fördelarna med omarronderingen övervinner de kostnader och olägenheter som den medför. I de fall där staten bekostar delar av förrättningen beaktas det vid båtnadsberäkningen. Beräkningen görs kollektivt, dvs. på alla fastigheter som kommer att ingå i omarronderingen, vilket innebär att båtnad kan uppnås trots att det kan finnas enskilda fastigheter som inte uppnår båtnad.

När Lantmäteriet slutfört båtnadsberäkningen ska markägarna ta ställning till om de är emot en omarrondering. Lantmäteriet undersöker sakägarnas ståndpunkt genom en så kallad opinionsprövning. Lagen är skriven så att det är motståndet mot omarrondering som mäts. Motståndet redovisas för både antal fastighetsägare och den areal de representerar. I de fall då motståndet är betydande beaktas även markägarnas skäl till motståndet.

2.8.3 Tillståndsbeslut

Alla berörda markägare bjuds in till ett öppningssammanträde där de får information om förrättningen. Resultatet av båtnadsberäkning och opinionsprövning redovisas. Vid sammanträdet inhämtar Lantmäteriet markägarnas synpunkter och besvarar eventuella frågor.

Om förrättningslantmätaren bedömer att båtnadsvillkoret och opinionsvillkoret är uppfyllda, fattar denne tillståndsbeslut⁶. Det är ett beslut som innebär att omarrondering ska genomföras. Beslutet kan tas vid öppningssammanträde med markägarna.

Görs motsatt bedömning, om något eller båda villkoren inte är uppfyllda, ställs förrättningen in. Beslutet meddelas skriftligt till alla sakägare. I båda fallen kan beslutet överklagas. Tiden för att överklaga är fyra veckor från beslutsdatum. Ett överklagande hanteras av mark- och miljödomstolen som första instans.

När tillståndsbeslutet vunnit laga kraft fortsätter handläggningen av förrättningen. Markägarna kommer löpande att få information från Lantmäteriet om förrättningen och hur den fortskrider. Samtliga markägare ges möjlighet

⁴ Fastighetsbildningslagen 5 kap. 4 §: Fastighetsreglering får ske, under förutsättning att lämpligare fastighetsindelning eller eljest mer ändamålsenlig markanvändning vinnes samt att fördelarna härav överväger de kostnader och olägenheter som regleringen medför.

⁵ Fastighetsbildningslagen 5 kap. 5 § 2 stycket: ...får regleringen ej äga rum, om de sakägare som har ett väsentligt intresse i saken mera allmänt motsätter sig regleringen och har beaktansvärda skäl för det. Vid prövningen av sådan fråga skall främst deras mening beaktas som har störst nytta av regleringen.

⁶ Fastighetsbildningslagen 4 kap. 26 § första stycket: Om det med hänsyn till förrättningens omfattning eller annan särskild omständighet är lämpligt att frågan om fastighetsbildningens tillåtlighet avgöres på förhand och hinder icke möter mot fastighetsbildningen, får tillstånd till denna lämnas genom särskilt beslut (tillståndsbeslut).

att boka enskilda önskemålsmöten med Lantmäteriet för att framföra sina önskemål.

2.8.4 Hävdemätning, avverkningsstopp och värdering

Om en hävdemätning inte redan är gjord påbörjas den så snart som möjligt efter att tillståndsbeslut om omarronderingsförrättning har vunnit laga kraft. Hävdemätning innebär att befintliga fastighetsgränser som berörs av omarrondering mäts in. Den ingår då i omarronderingsförrättningen och bekostas av markägarna genom förrättningskostnaden.

När tillståndsbeslutet vunnit laga kraft beslutar Lantmäteriet om avverkningsstopp och den skogliga inventeringen av området påbörjas.. Skogsvårdsåtgärder (markberedning, plantering, röjning) omfattas inte av avverkningsstoppet men ska anmälas till Lantmäteriet eftersom de påverkar värderingen. Avverkningsstoppet pågår tills den avslutade omarronderingen vunnit laga kraft. Möjligheter finns dock till dispens från avverkningsstoppet om det finns särskilda skäl. Det påverkar samtliga markägare och därför har virkesköpare och drivningsledare under förarbetet bjudits in till ett markägarmöte. Detta för att möjliggöra planering av avverkningar så att markägarnas likviditet kan hanteras under avverkningsstoppet. Det är viktigt att, så långt det är möjligt, undvika dispenser under avverkningsstoppet, då eventuella dispensavverkningar kan medföra att inventeringar måste göras om och tidsplanen kan bli svår att hålla.

Samtliga skogsbestånd inventeras i fält med underlag från fjärranalys. Skoglig beståndskarta och beståndsbeskrivning är några av de dokument som tas fram.

Inventeringen utgör grunden för den skogsvärdering som görs, där varje markägars innehav (areal, bonitet, virkesvolym, trädslag, terrängtransportavstånd m.m.) beaktas. Det sammanställs till ett totalt ägokrav som redovisas för varje markägare.

Skogsvärderingen och markägarens önskemål ligger sedan till grund för fördelningen av det nya markinnehavet i den nya skiftesplanen. Där tas även hänsyn till den värdeökning som nybyggda vägar medför.

2.8.5 Önskemålsdagar

Markägarna har under hela omarronderingsförrättningen möjlighet att till Lantmäteriet framföra yrkanden för sitt markinnehav. Samtliga markägare ges möjlighet att boka enskilda önskemålsmöten med Lantmäteriet för att framföra yrkanden. Det är angeläget att önskemål och yrkanden framförs så tidigt som möjligt under förrättningen så att Lantmäteriet, i möjligaste mån, kan ta hänsyn till önskemålen vid utläggning av den nya skiftesplanen. Samtliga yrkanden prövas mot gällande lagstiftning. Det finns möjlighet att ta tillbaka, komplettera och komma med helt nya önskemål under hela förrättningen.

2.8.6 Ny skiftesplan

En ny fastighetsindelning/skiftesplan arbetas fram. I det arbetet beaktas i största möjliga utsträckning de underlag som tagits fram i förarbetet, markägarnas yrkanden som lämnats in i samband med ansökan och under

förrättningen. Det är bra om naturliga gränser i form av vägar, fäbodars gamla inägoegränser, kraftledningsgator, diken etc. nyttjas i så stor utsträckning som möjligt när den nya skiftesplanen läggs.

Oönskat samägande kan om möjligt upplösas. Utredningar gällande fastigheternas rättigheter, ledningsrätter, andelar i befintliga samfälligheter m.m. genomförs. Kvarvarande dödsbodelägda fastigheter har utretts tidigare under förrättningen.

Alla markägare har rätt att gå ur förrättningen utan väsentlig förändring av det graderingsvärde⁷ som de hade med sig in. Man kan eventuellt få avstå sitt innehav mot ersättning om man önskar. Målsättningen är att så många markägare som möjligt ska bli nöjda med slutresultatet, men Lantmäteriet har även skyldighet att ta hänsyn till allmänna intressen.

Om förrättningslantmätaren anser det lämpligt kan referensgruppen användas av förrättningslantmätaren under planläggningen som stöd för att inhämta information och kunskap från de olika specialkompetenser som är representerade i gruppen. Referensgruppen kan även ges möjlighet att se det första förslaget till ny skiftesplan innan det skickas ut till markägarna. Syftet är att uppnå ett så gott slutresultat som möjligt.

När markägarna fått förslaget till ny skiftesplan har de möjlighet att lämna synpunkter till Lantmäteriet. Skiftesplanen justeras därefter i möjligaste mån med hänsyn till de synpunkter som lämnats in.

När den nya fastighetsindelningen är klar mäts de nya fastigheterna in och markeras med järnrör och snitslar i terrängen. Detta ingår i omarronderingsförrättningen och bekostas av markägarna genom förrättningskostnaden. Upphuggning av rågångar ingår inte i förrättningen.

2.8.7 Tillträde till marken

När alla åtgärder i omarronderingen är klara, tas beslut om fastighetsbildningen enligt den slutgiltiga skiftesplanen. I regel tas beslutet i samband med ett slutsammanträde, men beslut kan även tas utan sammanträde. Det görs också en ekonomisk avräkning för samtliga markägare som visar hur mycket var och en ska betala eller få i ersättning genom den totala värdeförändringen av varje markägares fastighetsinnehav. Kartor, beskrivningar och övriga beslutshandlingar upprättas och omarronderingsförrättningen avslutas. Markägare kan från Lantmäteriet få vissa skogliga data från den skogliga inventeringen och övrigt underlag för sin fastighet i direkt anslutning till att förrättningen avslutas.

Innan förrättningen vinner laga kraft ska det löpa en tid om fyra veckor från beslutsdagen. Under den tiden har den som är missnöjd med förrättningen möjlighet att överklaga. Mark- och miljödomstolen behandlar överklagandet.

⁷ Graderingsvärdet beskriver markens produktionsförmåga. Graderingsvärdet är ett mått genom vilket man kan jämföra såväl olika markområden som enskilda fastigheters förändrade markinnehav.

https://www.lantmateriet.se/contentassets/ba915d7f563b49c1bda878007b8b3196/avisningar-och-tabellverk-for-berakning-av-graderingsvarde-i-skogsmark_2012.pdf

2.9 Uppföljning och utvärdering

Efter att omarrondering vunnit laga kraft ansvarar Länsstyrelsen för att, i samverkan med Lantmäteriet, Skogsstyrelsen och berörd kommun, göra en uppföljning och utvärdering av samtliga projektmål utom målet om markägarnas nöjdhet.

Ett förslag till vision för ett projekt med förarbete och utvärdering är att 100 % av de berörda markägarna är nöjda med slutresultatet efter genomförd omarrondering.

Projektmål som följs upp kan vara exempelvis

- Förbättrad fastighetsstruktur mätt som färre fastigheter och färre skiften.
- Minskning av den totala rågångslängden både inklusive och exklusive den yttre gränsen för det område som ingår i omarronderingen.
- Antalet samägare med 3 eller fler delägare har minskat.
- Minskning av antalet dödsbon äldre än fyra år (efter dödsåret) som äger fastighet taxerad som lantbruksenhet.
- För att en god infrastruktur ska finnas är nya vägsträckor med båtnad byggda.
- Höga naturvärden är registrerade och vid behov formellt skyddade av myndigheterna.
- Fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar är registrerade och kända av markägare och berörda myndigheter.
- Sociala värden är inventerade och beskrivna. Markägare och berörda myndigheter är informerade om dessa.
- Arbetssätt och projektorganisation är utvärderade med avseende på gemensam grundsyn, dialog, samverkan och transparens.

Projektmål om de berörda markägarnas nöjdhet utvärderas tre till fem år efter avslutad omarrondering. Uppföljningen av markägarnas nöjdhet sker i form av enkäter och/eller telefonintervjuer.

Om målen ej uppnås behöver orsakerna beskrivas och i den mån det är möjligt ska kommande projekt anpassas utifrån de erfarenheter som gjorts.

3. Referenser

Granath, K. & A. Lundmark, 2017. Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län – Projektrapport november 2017. Rapport: 2017-14. 31 pp

Granath, K., A. Lundmark & M. Larsson, 2017. Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län – Delrapport mars 2017. Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691. 28 pp

Lundmark, A. & T. Holmquist, M. Persson, L. Ambrosiusson, J. Tidigs, 2021. Plan för fortsatt omarrondering av mark i Dalarnas län. Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, Dnr 606-4625-2021. 17 pp

Lundmark, A. & T. Holmquist, H-O. Ohlsson, 202X. Plan för rationalisering av ägostrukturen i Dalarnas län. Länsstyrelsen i Dalarnas län. Rapport 202X:XX. 13 pp (Ännu ej publicerad.)

Länsstyrelsen Dalarnas län, 2017. Långsiktig plan för omarrondering i Dalarnas län – Slutrapport oktober 2017. Rapport: 2017-11. 20 pp

Länsstyrelsen Dalarnas län, 2021. Riktlinjer för omarronderingsverksamheten i Dalarnas län. Beslut 2021-11-16. Dnr 606-17043-2021. 1 p

Bilaga 1

Rutin för inventering, beskrivning och dokumentation av naturvärden

Inför en omarrondering ska natur- och kulturmiljövärden inventeras inom aktuellt område. Detta görs för att kunskapen om var dessa värden finns ska vara kända av markägare och av myndigheter. Naturvårdsavsättningar i form av formellt skydd som stat och kommun kan göra kan då bestämmas utifrån aktuell kunskap. I en förlängning utgör kunskapen sedan underlag för hänsyn och planering av markanvändningen.

Utöver ny kunskap, som tas fram i och med inventeringar, ska redan känd kunskap från området sammanställas och presenteras.

Länsstyrelsen tar fram ett underlag för potentiella inventeringsytor baserat på Naturvårdsverkets kartmaterial över kontinuitetsskogar i landet, ett material som även Skogsstyrelsen kommer att utgå från i sitt arbete. När det gäller naturtyper som inte finns i skogsmark kommer studier av redan kända naturvärden vara vägledande till var eventuella fältinsatser ska ske, exempelvis i ängsmarker.

1 Inventeringar utförda av enheten för naturskydd på Länsstyrelsen

Inför inventeringarna kommer flygbilder att studeras över alla kontinuitetsskogar som är större än 20 hektar inom trakten. De bestånd som utifrån dessa studier framstår som beklädda med äldre skog och som inte verkar påverkade av rationellt skogsbruk, kommer att besökas i fält. Övriga områden av intresse att besöka i fält när det gäller naturvärden, är ängsmarker och fåbodområden där spår av biologiskt kulturarv kan finnas.

1.1 Utförande

Inventeringen kommer att följa instruktion i Naturvårdsverkets rapport 5788 från 2008 *Planering av naturreservat – vägledning för beskrivning, indelning och avgränsning*. Inventeringen klassar ytor utifrån naturvärden, arter och strukturer vilka bestäms och kvantifieras. Kontakt tas med personer med lokalkännedom för att få tips om områden med höga naturvärden.

Det är en fördel för arbetet om de olika inventerarna från Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och berörd kommun träffas i fält i början av inventeringsarbetet. Detta för att man ska kunna tipsa varandra om olika värden.

I de fall områden förmodas ha så höga naturvärden att detta kan tänkas påverka värderingen av skogen förs en dialog mellan Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen om möjligheten att lösa in området eller lämna ersättningsmark.

Utöver detta kommer noteringar om strukturer som är resultat av historisk markanvändning (biologiska kulturspår) att göras. Noteringar av övriga lämningar som kan bedömas vara av historiskt slag görs också. Om sådana noteringar görs kommer dessa att överlämnas till enheten för kulturmiljö och samhällsplanering vid Länsstyrelsen för vidare undersökning (se vidare Bilaga 2). I de fall inventeringen av kulturmiljöer gör noteringar av det som av dem bedöms som värdefulla naturelement eller strukturer ska dessa undersökas i fält av Länsstyrelsens naturvårdskompetens.

1.2 Resultat

Resultatet från inventeringen är klassade polygoner utifrån naturvärde och punktskikt med arter och foton från områdena. Naturvärdena registreras i GIS-skikt som Länsstyrelsen förvaltar.

2 Inventeringar utförda av Skogsstyrelsen

För att identifiera höga naturvärden gör Skogsstyrelsen en inventering som liknar Länsstyrelsens. Efter granskning på rummet av den geografiska information som Skogsstyrelsen har tillgång till, bland annat den naturvärdesinventering som Länsstyrelsen kommer att utföra, identifieras ett antal mindre områden som kommer att besökas i fält. Kontakt kommer också att tas med personer med lokalkännedom för att få tips om områden med höga naturvärden.

2.1 Utförande

Fältinventeringen utförs av personal med naturvårdskompetens. Myndigheten kommer att besöka mindre objekt än 20 ha som kan bli skyddade genom biotopskydd eller naturvårdsavtal. Större objekt som man redan fått från Länsstyrelsen kommer att undantas.

2.2 Resultat

Resultatet från inventeringen är objekt som innehåller höga naturvärden. Naturvärdesobjekten som kan vara aktuella för formellt skydd beskrivs och dokumenteras hos Skogsstyrelsen i de fall det kan bli biotopskydd eller naturvårdsavtal och hos Länsstyrelsen i de fall de kan vara föremål för reservatsbildning.

I de fall där höga naturvärden finns som inte kan bli föremål för formellt skydd registreras uppgifter om dessa hos länsstyrelsen för att utgöra underlag för värderingen vid en eventuell omarrondering.

3 Sammanställning av resultat

När kunskapsinhämtning i fält är slutförd ska resultatsammanställning genomföras. Sammanställningen bör inledas med en kort generell beskrivning av områdets naturmiljöer, naturgeografiska särart och betydelse i landskapet för djur, växter och människors välbefinnande (grön infrastruktur). Sammanställningen av naturvärden ska omfatta resultat av fältinventeringar utförda inom projektet, kunskap om sedan tidigare kända naturvärden och information från markägare med kunskap om höga naturvärden i området. Materialet sammanställs i kartor, bilder och text i format som tillåter att det kan lämnas till Lantmäteriet tillsammans med en eventuell ansökan om omarrondering. Resultaten överlämnas enligt projektplan till projektledningen på Länsstyrelsen i digitalt format.

De områden med naturvärden som övervägs för formellt områdesskydd avgränsas. Om det handlar om naturreservatsbildning är det sedan Naturvårdsverket som avgör om medel för markåtkomst kan ges.

Det samlade kunskapsunderlaget presenteras av Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen vid ett markägarmöte i byn. Vid mötet ska kunskap som markägarna besitter komplettera bilden av natur- och kulturmiljövärden. Med dessa kompletterade underlag som utgångspunkt kan framtidsfrågor för

markanvändningen föras. Om en omarrondering därefter vidtas är ett av syftena med kunskapssammanställningen att markägare ska kunna framföra för dem underbyggda önskemål om sitt framtida ägande. Dokumentationen av naturvärdena kommer att skickas in till Lantmäteriet tillsammans med ansökan om omarrondering så att Lantmäteriet, så långt det är möjligt, kan anpassa den nya skiftesplanen med hänsyn till dessa värden.

4 Finansiering

4.1 Länsstyrelsens inventering av naturvärden

Kostnaden för Länsstyrelsens naturvärdesinventering finansieras inom ramen för ordinarie arbete med naturvärdesinventering.

4.2 Skogsstyrelsens inventering av naturvärden

Skogsstyrelsens inventering av höga naturvärden bekostas inom förarbetet med medel från Skogsstyrelsen och/eller Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Bilaga 2

Rutin för inventering, beskrivning och dokumentation av kulturmiljövärden

Olika spår efter mänsklig verksamhet i våra skogar och marker är omfattande. De kulturmiljövärden de representerar ligger ofta hos betraktaren mot bakgrund av dennes kunskaper, intressen och värderingar. Inför en eventuell omarrondering ska Länsstyrelsen identifiera och dokumentera kulturspår och värden som är lagskyddade lämningar och kulturmiljöer, såsom fornlämningar och andra särskilt utpekade miljöer. Detta görs för att kunskapen om var dessa värden finns ska vara kända av markägare och av myndigheter. I en förlängning utgör kunskapen sedan underlag för hänsyn och planering av markanvändningen.

Utöver ny kunskap som tas fram ska redan känd kunskap från området sammanställas, kvalitetssäkras, presenteras och dokumenteras. Länsstyrelsen tar fram underlaget, utför inventering, beskriver och dokumenterar kulturmiljövärdena i samråd med markägare och andra med god lokalkännedom.

Den stora nationella fornminnesinventeringen genomfördes i Dalarna under åren 1967–1976 samt 1989–1994 av Riksantikvarieämbetet. Då avsöktes framförallt strandnära områden och vattendrag, bynära områden samt de uppgifter om lämningar som man då fick från boende. De större skogsområdena inventerades då endast i begränsad omfattning. Under en tioårsperiod från slutet av 1990-talet fram till 2000-talet genomfördes därför skogsmarkinventeringar av forn- och kulturlämningar i bl.a. Dalarna inom projektet *Skog och Historia*. Det var ett arbetsmarknadsprojekt där mindre arbetslag under handledning av en utbildad arkeolog hade som uppgift att söka igenom skogsmarker. Detta arbete utfördes med oklar täckning och kvalitet. Tidigare registrerade lämningar kan ibland ha en kvalitetsbrist gällande bedömning och positionering. Det kan exempelvis betyda att en lämning är markerad på fel plats och ibland då även på fel fastighet samt, beroende på bedömning, ha osäkert lagskydd. En byråmässig registrering av historiska fäbodar i Dalarna utifrån historiska kartor har därefter utförts av Länsstyrelsen, men den är inte fullständig och omfattar därför inte samtliga fäbodar. Sammantaget är kultur- och fornlämningarna i Dalarnas skogsmarker bristfälligt inventerade och i stora skogsområden i framförallt västra och norra länet närmast oinventerade.

1 Genomförande

1.1 Utförande

Inför inventeringarna studeras kända forn- och kulturlämningar, liksom andra skyddade kulturmiljöer i det aktuella området. Uppgifter från relevant litteratur och tips från markägare och andra informanter samlas in, studeras och analyseras. Historisk bebyggelse, fäbodar samt odlingsmarker studeras på historiska kartor och analyser görs av topografi, jordarter, flygbilder och terrängskuggning baserad på data från laserskanning.

Dessa studier ligger sedan till grund för en fältinventering, vilken utförs selektivt. Historiska bebyggelse- och odlingsområden, kända forn- och kulturlämningar samt platser och/eller områden med stor fornlämningspotential fältinventeras. I övriga områden utförs endast stickprovsinventeringar.

Det är en fördel för arbetet om de olika inventerarna från Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och berörd kommun träffas i fält i början av inventeringsarbetet. Detta för att man ska kunna tipsa varandra om olika värden.

Vid Länsstyrelsens och Skogsstyrelsens inventeringar av naturvärden (Bilaga 1) görs noteringar om strukturer som är resultat av historisk markanvändning (biologiska kulturspår) och övriga lämningar som kan bedömas vara av historiskt slag. Dessa noteringar överlämnas snarast möjligt till Länsstyrelsens enhet för kulturmiljö och samhällsplanering och bedöms där av kulturhistorisk kompetens.

Påträffade lämningar beskrivs och klassificeras enligt Riksantikvarieämbetets praxis. De mäts in med GPS, avgränsas, beskrivs, fotograferas om möjligt, fornlämningsstatus (juridiskt) bestäms och registreras i det nationella Kulturmiljöregistret.

Vid fältinventeringen kommer även att noteras sådant som bedöms vara värdefulla naturelement eller strukturer. Om sådana noteringar görs kommer dessa att överlämnas till enheten för naturskydd vid Länsstyrelsen för vidare undersökning i fält av Länsstyrelsens naturvårdskompetens (Bilaga 1).

1.2 Utförare

Arbetet genomförs om möjligt i Länsstyrelsens regi. Om inte detta är möjligt att uppnå inom planlagd tid, upphandlas tjänsten av en av Länsstyrelsen godkänd arkeologisk kompetens.

1.3 Resultat

Resultatet från inventeringen blir punkter, linjer och polygoner som klassas efter juridisk status och med lämningstyp, beskrivningar, foton som attributdata. Dessa registreras i det nationella Kulturmiljöregistret enligt Riksantikvarieämbetets praxis. Därigenom blir fornlämningsdata tillgängliga för alla berörda i en omarronderingsprocess. Därtill görs en sammanfattande beskrivning av det aktuella områdets olika kulturmiljöer och typiska lämningar samt hur dessa bör hanteras inom en omarronderingsprocess och även vid fortsatt markanvändning för att inte skadas. Materialet kan sammanställas i t.ex. en broschyr.

2 Sammanställning av resultat

När kunskapsinhämtning i fält är slutförd ska resultatsammanställning genomföras. Sammanställningen bör inledas med en kort generell beskrivning av områdets kulturhistoriska särart. Sammanställningen av kulturmiljövärden ska omfatta resultat av fältinventeringar utförda inom projektet, kunskap om sedan tidigare kända kulturmiljövärden, relevanta delar av övriga underlag och information från markägare och andra med kunskap om kulturmiljövärden i området. Materialet sammanställs i kartor, bilder och text i format som tillåter att det kan lämnas till Lantmäteriet tillsammans med en eventuell ansökan om omarrondering. Resultaten överlämnas enligt projektplan till projektledningen på Länsstyrelsen i digitalt format.

Det samlade kunskapsunderlaget presenteras av Länsstyrelsen vid ett markägarmöte i byn. Vid mötet ska kunskap som markägarna besitter komplettera bilden av kulturmiljövärden. Med dessa kompletterade underlag som utgångspunkt kan framtidsfrågor för markanvändningen föras. Om en

omarrondering därefter vidtas är ett av syftena med kunskapssammanställningen att markägare ska kunna framföra för dem underbyggda önskemål om sitt framtida ägande. Dokumentationen av kulturmiljövärden kommer att skickas in till Lantmäteriet tillsammans med ansökan om omarrondering så att Lantmäteriet, så långt det är möjligt, kan anpassa den nya skiftesplanen med hänsyn till dessa värden.

3 Finansiering

Kostnaden för inventering, beskrivning och dokumentation av kulturmiljövärden finansieras av Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Bilaga 3

Riktlinjer för inventering, beskrivning och dokumentation av sociala värden

Inför en omarrondering ska kunskapen om skogsmarkens natur- och kulturmiljö och sociala värden vara känd inom aktuellt område. Detta görs för att kunskapen om var dessa värden finns ska vara känd av markägare och av myndigheter. I en förlängning utgör kunskapen sedan underlag för planering av markanvändningen och hänsyn vid brukandet.

Utöver ny kunskap, som tas fram genom inventeringar, ska redan känd kunskap från området sammanställas, presenteras och dokumenteras. Den berörda kommunen tar fram underlaget, utför inventeringen, beskriver och dokumenterar de sociala värdena i samråd med markägare och andra med god lokalkännedom.

1 Sociala värden

Ett områdes sociala värden är ekosystemtjänster, det vill säga funktioner hos naturens ekosystem, som gynnar människor genom att upprätthålla eller förbättra människors välmående, livskvalitet och välfärd. Sociala värden kan vara till exempel samvaro, upplevelser, friluftsliv och andra aktiviteter. De sociala värden som bör beskrivas i ett omarronderingsområde är bland andra tätortsnära skogar, vandringsleder, andra frekventerade stigar, ridleder, cykelleder, kanotleder, skoterleder, skidspår, utflyktsmål, utsiktsplatser och samlingsplatser. Dessutom behöver gemensamma anläggningar i byn beskrivas, exempelvis bystuga, dansbana, hockeyplan, fotbollsplan, elljusspår, grustäcker, gemensamma dricksvatten- och/eller avloppsanläggningar eller liknande. Bedrivs det jakt inom området bör eventuellt viltvårdsområde beskrivas och om det finns gemensamma slakt-/kylhus och skjutbanor. Anläggningar för fritidsfiske inom området behöver belysas. Om kommunen har planer för grön infrastruktur och/eller lokalt friluftsliv ska relevanta delar avspeglas i beskrivningen av området. I kartanalysen bör riksintressen för exempelvis friluftsliv och kulturmiljö beaktas.

2 Inventeringar utförda av berörd kommun

Inför inventeringen överlämnar projektledningen på Länsstyrelsen i Dalarnas län en karta eller shape-fil som beskriver det aktuella områdets utbredning. Kommunen gör sedan en GIS-analys och en genomgång av relevanta befintliga planer och beskrivningar som underlag för det fortsatta arbetet. Utifrån dessa underlag väljer kommunen ut områden som besöks i fält. Markägare och andra med god lokalkännedom i området behöver kontaktas för att få ta del av den lokala kunskapen om sociala värden i det aktuella området.

Det är en fördel för arbetet om de olika inventerarna från Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och berörd kommun träffas i fält i början av inventeringsarbetet. Detta för att man ska kunna tipsa varandra om olika värden.

3 Sammanställning av resultat

När kunskapsinhämtning i fält är slutförd ska resultatsammanställning genomföras. Sammanställningen av sociala värden ska omfatta resultat av fältinventeringar utförda inom projektet, kunskap om sedan tidigare kända sociala värden, relevanta delar av övriga underlag och information från markägare och andra med kunskap om sociala värden i området. Materialet sammanställs i kartor, bilder och text i format som tillåter att det kan lämnas till Lantmäteriet tillsammans med en eventuell ansökan om omarrondering. Resultaten överlämnas enligt projektplan till projektledningen på Länsstyrelsen i digitalt format.

Det samlade kunskapsunderlaget presenteras av kommunen vid ett markägarmöte i byn. Vid mötet ska kommunens bild av de sociala värdena kompletteras med kunskap som markägarna besitter. Med dessa kompletterade underlag som utgångspunkt kan framtidsfrågor för markanvändningen behandlas. Om en omarrondering därefter genomförs är ett av syftena med kunskapssammanställningen att markägare ska kunna framföra till Lantmäteriet underbyggda önskemål om sitt framtida ägande. Dokumentationen av de sociala värdena kommer att skickas in till Lantmäteriet tillsammans med ansökan om omarrondering så att Lantmäteriet, så långt det är möjligt, kan anpassa den nya skiftesplanen med hänsyn till dessa värden.

4 Finansiering

Kommunen bekostar personal, resor och material som behövs för beskrivning, inventering och dokumentation av sociala värden i området.

